

จารึกในประเทศไทย ตอนที่ 2

การทำจารึกในรัฐโบราณของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งอาณาจักรไทยโบราณ ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประกอบการสร้างศาสนสถาน ดังที่เห็น ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดี มักจะพบจารึกอยู่ร่วมกับโบราณสถานที่เป็นศาสนสถานด้วย โดยแบบแผนข้อความของจารึกลักษณะนี้ เบื้องต้นจะกล่าวถึงผู้สร้างจารึก ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่ทำให้รู้บทบาทและประวัติของบุคคลต่างๆ ในยุคสมัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลของกษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ของราชอาณาจักรโบราณ อย่างการพบพระราชประวัติของพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 จากจารึกปราสาทสศิกก้อกธม ในจังหวัดสระแก้ว ข้อมูลเกี่ยวกับราชวงศ์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 จากจารึกที่ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา จารึกเกี่ยวกับเชื้อพระวงศ์ของพระเจ้าวรมันที่ 2 จากเขาพนมรุ้ง เป็นต้น หลังจากนั้นก็เป็นการแสดงพระราชประสงค์หรือความประสงค์ของเจ้าของจารึก ว่ามีศรัทธาสร้างถวายให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามลัทธิความเชื่อใด เช่น สร้างถวายพระศิวะในศาสนาพราหมณ์ หรือสร้างเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เป็นต้น

ต่อมาเป็นการกล่าวถึงข้อมูลการดำเนินการก่อสร้างศาสนสถาน เช่น ใครเป็นผู้คุมงาน เกณฑ์คนมาจากที่ใด มีการจัดเตรียมทรัพยากรในการเล็งดูแรงงานอย่างไร หรือมีการสร้างรูปเคารพอะไรบ้างเพื่อประดิษฐานอยู่ในศาสนสถานแห่งนั้น ที่สำคัญที่สุด เป็นการกล่าวถึงการกล่าวนาในการสร้างศาสนสถานแห่งนั้น

กษัตริย์หรือเชื้อพระวงศ์ที่เป็นผู้สร้างโบราณสถานเทวสถาน ส่วนใหญ่จะเลือกสร้างเทวสถานพื้นที่ห่างไกลจากชุมชนเดิม ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการขยายอาณาเขตของเมืองหรือราชอาณาจักร โดยเมื่อสร้างศาสนสถานนั้นๆ เสร็จก็จะใช้เป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยกษัตริย์จะส่งกล่าวนาก็คือการอุทิศทรัพยากรทรัพย์สินต่างๆ เช่น ที่ดิน ผู้คน พราหมณ์และนักบวช ปศุสัตว์ รวมถึงการปันส่วนทรัพยากรจากส่วนกลางระหว่างที่ชุมชนใหม่ยังไม่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ เช่น ข้าว พืชพันธุ์ธัญญาหาร หรือผลผลิตผลอื่นๆ ซึ่งข้อมูลต่างๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ วิถีชีวิตของบ้านเมือง หรือผลิตผลทางการเกษตรในยุคหนึ่งได้เป็นอย่างดี

ข้อความในส่วนสุดท้ายของจารึกประกอบศาสนสถานนั้น มักเป็นข้อความสำหรับอธิษฐาน ส่วนใหญ่เริ่มต้นจากการขอทรัพย์สินเงินทอง ขอให้มีความอุดมสมบูรณ์ แล้วค่อยๆ ขอบในสิ่งที่สูงขึ้น ไป เช่น ขอให้เป็นผู้มีธรรม เป็นโสดาบัน จนกระทั่งขอให้บรรลุนิพพาน

นอกจากจารึกประกอบการสร้างศาสนสถานแล้ว ยังมีจารึกประเภทอื่นๆ อีก ซึ่งก็มีจารึกประเภทบันทึกเหตุการณ์ ซึ่งจารึกประเภทนี้พบได้ไม่มากนัก โดยจะบอกกล่าวความเป็นไปในบ้านเมือง อย่างเช่น *จารึกพ่อขุนรามคำแหง* เป็นการเล่าเรื่องบุคคลและเหตุการณ์ในรัชสมัย *จารึกวัดป่ามะม่วง* ทำให้ทราบความเป็นมาของพระมหาธรรมราชาลิไท ช่วงการเสด็จออกผนวช และเหตุการณ์ในรัชสมัย *จารึกวัดศรีชุม* บันทึกประวัติของพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณี ซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์สุโขทัยในสายพ่อขุนผาเมือง พระกระณียกิจในการอุปถัมภ์พุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์ การสร้างและบูรณะศาสนสถานต่างๆ ทำให้ได้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ศิลป์และงานพุทธศิลป์ต่างๆ ในแคว้นสุโขทัย จารึกอีกประเภทหนึ่ง เป็นการบันทึกสรรพวิทยาความรู้ต่างๆ รวมถึงบทสวดมนต์พระคาถาต่างๆ อย่างเช่นจารึกที่วัดโพธิ์ ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากจารึกได้หมดบทบาทหน้าที่แล้ว ด้วยมีกระดาศมุดเข้ามาแทนที่ จึงนิยมนับบันทึกในลักษณะจดหมายเหตุหรือพงศาวดาร

แม้ว่าธรรมเนียมการสร้างจารึกค่อยๆ หดความนิยมลงนับตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ แต่ในปัจจุบันจารึกก็ยังไม่ได้หมดบทบาทลงเสียทีเดียว ยังคงมีธรรมเนียมการวางศิลาฤกษ์ประจำอาคารต่างๆ ให้เห็นได้อยู่มาก ซึ่งถือว่าเป็นจารึกอีกประเภทหนึ่งเช่นกัน